

Lajos Edina

AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZ MORÁLIS VONATKOZÁSÁIRÓL

A jog és erkölcs érintkezése szempontjából rendkívül fontosak az alkotmányos alapjogok. Az alapvető erkölcsi kategóriák ugyanis az alapvető jogok révén abszorbeálódnak, olvadnak be a jogba. E jogokat miképpen lehet érvényesíteni? Az alkotmányjogi panasz révén leginkább. Ezen jogintézmény önmagában csak annyit jelent, hogy az Alkotmánybíróság egyedi ügyre kiható hatállyal dönt. Mint látni fogjuk, az alkotmányjogi panasznak több, a magyar jogban konkrétan három fajtája létezik. (Illetve kvázi egy negyedik a legfőbb ügyész által benyújtott alkotmányjogi panasz.) Mindazonáltal az alkotmányjogi panasz akkor is jogvédelmi eszköz, ha a jogszabályok nem garantálják az alapjogok (és ezáltal az erkölcs) érvényesülését, illetőleg akkor is, ha az egyébként adekvát jogszabályokat nem megfelelően alkalmazzák. Továbbá valahol az előző kettő között is: a nem kellően átgondolt (de nem alkotmányellenes) normák túlzottan szó szerinti alkalmazásából eredő erkölcstelenségeket is tudja kompenzálni az alkotmányjogi panasz.

A szakirodalomban a morál- és erkölcselméletek tekintetében két ellentétes pólus kezdett kikristályosodni. Egyikben (Hegelhez, Jheringhez, Nicolai Hartmannhoz köthetjük leginkább), amely mai formáját a közösségelvű morálelméletekben nyerte el (McIntyre, Michael Sandel, Charles Taylor) „a társadalmi közösség szellemi képződményeinek szintjén önálló erkölcsi/morális szabály- és értékrendszer létezik, melyet a mindenkori új generációk tagjai csak szocializálnak, belsővé tesznek, és ezután az ehhez való igazodást belülről a lelkiismeret, kívülről a közösségi helytelenítés szankcionálja”.¹ Ezt hívjuk gyakran közerkölcsnek.

A másik nagy megközelítés a felvilágosodás individualista szellemében fogant (Kant), mai hirdetője főképp Habermas. Ezen felfogás a morált az egyes ember tudatos döntéséhez köti, és „eltekint a társadalomban létező és az egyént kívülről kötő morális/erkölcsi szabályok lététől”.² A morális/erkölcsi értékek rendszerének tudatos individuális alakítása elé semminemű korlátot nem állít a már kvázi eleve létező közösségi erkölcs. Ezt nevezzük kritikai morálnak.³

¹ Pokol Béla: Jog és morál, *Acta Universitatis Szegediensis : forum : acta juridica et politica*, 2011/2, 109–155, 109.

² Uo.

³ Figyelemre méltó, hogy vallási közösségek hitelveire használja még a jogdogmatika a „valláserkölcs”-kifejezést is. Vö. Schanda Balázs: Stabilitás és bizonytalanság a magyar állami egyházjogban, *Jogtudományi Közlöny*, 2010/1, 3–12.

Az új Alaptörvény kibővítette az egyéni jogvédelem lehetőségét. A korábbi alkotmánybírói törvény (és a régi Alkotmány) idején alkotmányjogi panasz benyújtására kizárólag akkor volt lehetőség, ha maga az alkalmazott jogszabály volt alapjogsértő. A jogalkotó abból indult ki, hogy a normakontroll (mert az előbbi voltaképp egy konkrét normakontroll) a „taláros testülethez” tartozik, míg a jogalkalmazási hibák orvoslására a rendes bíróságok hivatottak. Ám ezen konstelláció magában hordozta a joghézagok lehetőségét.

Egy idős férfinak két lánya volt. Az egyik ápolta, szeretettel gondozta, a másik egyáltalán nem törődött vele.⁴ A férfi arra a gyermekére hagyta vagyonát saját kézzel írt végrendeletével (ami egy újpesti panellakás volt), aki egy életen át törődött vele. A korábbi Polgári Törvénykönyv szerint a végrendeletből ki kell tűnnie a végrendelezés helyének és idejének. A dátumnál azonban nem szerepelt a végrendelezés helyeként az, hogy Budapest. (Sőt, a gyakorlat alapján annyi is elég lett volna, hogy „Bp”). Jóllehet az örökhagyó lakcíménél ott volt a helyszín, és köztudottan élete utolsó éveiben el sem hagyta a lakását, a bíróság azonban rigorózan úgy értelmezte az akkor hatályos normát, hogy a végrendelezés helyének a dátumnál kell szerepelnie. Ennek hiányában érvénytelen lett az okirat. És mivel a végrendeleti örökös abban a tudatban használta az egész lakást a per elhúzódó mintegy 8 éve alatt, hogy az egész az övé, a bíróság az ítéletben többlethasználati díj fizetésére kötelezte az ingatlan „másik” fele tekintetében. Ennek összege pedig magasabb lett, mint az ingatlan 50%-ának értéke. Tehát még az édesapjáról szeretettel gondoskodó leány lett a másik testvér adója! Ezt a nyilvánvalóan erkölcstelen ítéletet alkotmányjogi panasszal támadták. A testület azonban az ekkor hatályos „csonka” alkotmányjogi panasz szerint mit ítélt meg? Azt, hogy a jogszabály alkotmányellenes. Miért lenne magában az a szabály alkotmányt sértő, hogy a végrendeletből ki kell tűnnie a végrendelezés helyének? Ennek garanciális szerepe van, az írott norma ezért nem támadható. A bírósági ítélet pedig nem törvénysértő, mert a bíróság nagyon is (túlzottan) betartotta a törvény szövegét. (Többek között az ilyen jellegű ügyek miatt csak az szerepel az új Ptk-ban, hogy a végrendeletből ki kell tűnnie a végrendelezés idejének. Annak van ugyanis relevanciája, hogy esetleg több érvényes végrendelet közül melyik az újabb.)

Az Alkotmánybírósról szóló új jogszabály, 2011. évi CLI. törvény az alkotmányjogi panasz három altípusát határozza meg.⁵

⁴ Cservák Csaba: *Az alapjogokat érvényesítő intézményrendszer*, Debrecen, Licium-Art, 2018, 130–134.

⁵ Lásd alább Cservák Csaba: Az új alkotmánybírói törvény, in Arató Balázs (szerk.): *Jogalkotási tükör*, Budapest, Patrocinium, 2018, 10.

I. Alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz fordulhat az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet, ha az ügyben folytatott bírósági eljárásban alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása folytán

- a) az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be, és
- b) jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A két feltétel együttes megvalósulása kívántatik meg tehát.

Ez teljességgel a korábban is meglévő alkotmányjogi panasznak felel meg.

II. Az Alkotmánybíróság eljárása kivételesen akkor is kezdeményezhető, ha

- a) az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és
- b) nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette.

Ez utóbbit az alkotmányjogi közbeszéd gyors vagy közvetlen alkotmányjogi panasznak nevezi. Hozzátehetjük, hogy ezen lehetőség a korábbi törvény alapján is lehetséges volt; a megfogalmazás és a gyakorlat egyes kivételes esetekben nem kötötte bírói eljárás meglétéhez az alkotmányjogi panaszt.⁶

Megállapíthatjuk, hogy a közvetlen panasz az alkotmányos alapjogok megsértésnek olyan szubszidiárius jogorvoslati lehetősége, mely kifejezetten azokra az esetekre koncentrál, amelyekben fogalmilag nem lehet szó az Abtv. szerinti egyedi ügy létéről, sem az alkotmányos jogsértés orvoslására alkalmas egyéb jogorvoslati lehetőségekről. A taláros testület eddigi gyakorlata alapján az a tendencia mutatkozik, hogy a befogadási kritériumokat az AB mind formai, mind tartalmi tekintetben megszorító módon értelmezi, igazodva az alkotmányjogi panaszok szubjektív jogvédelmi jellegéhez.⁷ A közvetlen érintettség nagyjából akként definiálható, hogy a támadott norma formális jogalkalmazói döntés közbejötté nélkül, közvetlenül vezet az indítványozó jogsérelméhez. További fontos feltétel, hogy a támadott jogszabályi rendelkezésnek magának kell érintenie az indítványozó alapjogát, valamint a

⁶ Cservák: *Az alapjogokat érvényesítő intézményrendszer*, 147.

⁷ Lukácsi Dániel Csaba: Az Abtv. 26. § (2) bekezdés szerinti alkotmányjogi panasz befogadhatóságának kérdései, in Anon (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II.: Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019. 516–527.

támadott norma érvényesüléséhez ne legyen szükség konstitutív hatályú végrehajtási aktusra, ugyanis ilyen esetben ezen aktust lenne szükséges megtámadni.⁸

Nagyon sajátos, hogy különösen kiemelten a legfőbb ügyész sajátos jogorvoslati lehetőségét is az alkotmányjogi panasz kategóriájába sorolja be a törvény. E közjogi méltóság az Alkotmánybírósághoz fordulhat az ügyész részvételével lefolytatott egyedi ügyben alkalmazott jogszabály Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét okozó alaptörvény-ellenességének vizsgálata érdekében, ha a jogosult maga nem képes jogainak védelmére, vagy a jogsérelem a személyek nagyobb csoportját érinti. A logika az lehet benne, hogy voltaképp az eljárás egyik szereplője (az ügyész) egyedi ügyben alkalmazott jogszabály tekintetében fordul a taláros testülethez. Ez a definíció lényegében ráillik az alkotmányjogi panaszra, a törvényhozó mégis fontosnak tartotta kiemelni a legfőbb ügyész ebbéli jogosítványait. Álláspontom szerint az egyértelműség miatt ez pozitívumnak tekinthető.

III. Az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés

a) az indítványozó *Alaptörvényben biztosított jogát sérti*, és

b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Ez utóbbi szabályok teremtik meg a „valódinak” nevezett, egyébiránt klasszikusnak tekinthető alkotmányi panasz intézményét, amelyet német – és részben lett – mintára vett át a magyar jogalkotó az új Alaptörvény megszületését követően.

Az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-ban meghatározott bírói döntés felülvizsgálatára irányuló eljárásban az Abtv. 26. § szerinti, jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját illető vizsgálatot is lefolytathatja. Az Abtv. – nagyon helyesen – „felcserélhetővé” teszi a két eljárási típust, pontosan azért, mert sok esetben csak a kettő komplexitása biztosíthatja hatékonyan az alapjogvédelmet. Az Alkotmánybíróság a 26. § alapján indítványozott eljárásban a bírói döntés alkotmányosságát is vizsgálhatja.

⁸ Uo.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be.⁹

Kiemeljük, hogy mindhárom típusú alkotmányjogi panasz esetében egyaránt „csak” alapjogi sérelemre hivatkozva lehet a testülethez fordulni, alkotmányos alapelv vagy érték megsértésére alapozva nem. Hangsúlyozzuk azonban, hogy ezen korlátozás a bírói kezdeményezés esetére nem vonatkozik. Amennyiben tehát az érintett fél úgy érzi, hogy az ügyében alkalmazott jogszabály ellentmond az Alaptörvénynek, de nem az alapjogi résznek, akkor egyetlen lehetősége a bíróság felé azt indítványoznia, hogy forduljon bírói kezdeményezéssel az Alkotmánybírósághoz. Szögezzük le továbbá, hogy a korábbi Abtv. értelmében is csak alapjogsértés esetén lehetett alkotmányjogi panaszt benyújtani. Például jogállamiság fogalmának tágulására gondolva ez érthetőnek is tűnik, máskülönben szinte parttalaná válnának az eljárások, ugyanis szubjektív módon nagyon sok mindent bele lehet érteni ezen kategóriába.¹⁰ Tegyük hozzá: az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja értelmében az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját. Ugyanezen cikk d) pontja alapján pedig a testület alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját. Ez utóbbi megfogalmazások azt indokolják, hogy a jogorvoslati lehetőség nem szűkül az alapjogok megsértésére, hiszen az Alaptörvény-ellenesség a fentebb említett tágabb kört is jelentheti. Az új Abtv. ennek jegyében korlátozónak érezhető.¹¹ Az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül, a 26. § (2) bekezdésében meghatározott esetben az alaptörvény-ellenes jogszabály hatálybalépésétől számított száznolcvan napon belül lehet írásban benyújtani. A 60 napos határidő a korábbi törvénnyel megegyező.¹²

⁹ Vö. Farkas György Tamás: Az alkotmányjogi panasz befogadhatósága, különös tekintettel az alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésre, *KRE-DIt*, 2020/2, 1–35., illetve Farkas György Tamás: Az utólagos normakontroll valódi alkotmányjogi panasz befogadhatóságára gyakorolt hatása, avagy az alapvető alkotmányjogi kérdés követelménye mint speciális ítélt dolog az Alkotmánybíróság gyakorlatában, In: ANON (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II. : Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019, 558–567.

¹⁰ Lásd: Orbán Balázs – Palkó Attila: A Jogállami Univerzum Tágulásáról és Ennek Veszélyeiről, *Kommentár*, 2014/2, 31–40.; Trócsányi László: Demokrácia és jogállamiság új kihívások előtt, *Európai Tükör*, 2018/1, 109–114.; ill. Domokos Andrea: Büntetőjog a jogállamban, in Domokos Andrea – Bérces Viktor: *Gondolatok a kriminológia tudományából*, Budapest, Patrocinium Kiadó, 2020, 183–196.

¹¹ Lásd erről részletesebben Tóth J. Zoltán: Az alkotmánybírósági egyéni alapjogvédelem eszközei és gyakorlata – egykor és most..., in Rixer Ádám (szerk.): *Allam és közösség*, Budapest, KRE-AJK, 2012, 347–356.

¹² Polgári ügyekben tehát a másodfok, büntető ügyekben – mint tudjuk – a harmadfok jelenti a jogerős döntést. Nincs kizárva, hogy az érintett párhuzamosan nyújtson be felülvizsgálati kérelmet és alkotmányjogi panaszt. A felülvizsgálat során hozott döntéssel szemben külön is van mód alkotmányjogi panasz benyújtására, ha a Kúrián a jogerős ítélettől eltérő érdemi határozat születik. Lásd: Tóth J. Zoltán: A „valódi” alkotmányjogi panasz

Egyes szerzők egzakt módon igyekeznek összefoglalni az alkotmányjogi panasz mint jogorvoslat sajátosságait.¹³ Eszerint:

1. elsődleges alapjogvédő állami intézménynek a rendes bíróságokat tekinti;
2. az alkotmányjogi panasz jogorvoslat, még ha rendkívül sajátos is;
3. az alkotmányjogi panasz benyújtójának alanyi joga van ahhoz, hogy ügyében az Alkotmánybíróság határozzon;
4. az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvényen alapuló joga van ahhoz, hogy az alkotmányellenes bírósági ítéletet megsemmisítse,
6. a jogsérelemnek ezért az Alkotmánybíróság eljárása folytán kell orvosolhatónak lennie, különben a panasz a jogorvoslati jellegét veszítené el, ami lényegi elem, mert ez különbözteti meg az utólagos normakontrolltól.

Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy már csupán az alkotmányjogi panasz léte is valamilyen mértékben az alapjogi szemléletre ösztökéli a hagyományos bíróságokat,¹⁴ remélhetőleg az eljáró bíróság valószínűleg beépíti szempontjai közé – hasonlóan a hagyományos jogorvoslati fórum elvárásaihoz – az Alkotmánybíróság valószínűsíthető döntési zsinórmértékeit.¹⁵ Az Alkotmánybíróság gyakorlatát górcső alá véve az alábbiakat kristályosíthatjuk ki. A testület nem fogadja be: a) a felhasznált bizonyítási eszközök kiválasztását vagy mellőzését, b) a tényállás megállapítását, c) a bizonyítékok bíróság általi értékelését, d) az alkalmazandó jogszabályok kiválasztását vitató beadványokat.¹⁶ Viszont hiányzik az AB által minden valószínűség szerint befogadott ügyek listája a döntések elemzése alapján. Az első három szempont megkérdőjelezhetetlennek tűnik: ezek kifejezetten „ténybírói” kérdések, a klasszikus kontradiktórius igazságszolgáltatáshoz tartoznak.¹⁷ (A rágalmozással, becsületsértéssel kapcsolatos ügyekben viszont sokszor kényszerül a testület

használatba vétele: az Abtv. 27. §-a szerinti panasz első két éve az Alkotmánybíróság gyakorlatában, *Jogtudományi közlöny*, 2014/5.

¹³ Lásd Uo.

¹⁴ Vö. Zakariás Kinga: A rendes bíróságok határozatainak alkotmányossági felülvizsgálata a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában, *Jogtudományi Közöny*, 2010/2, 98–104.

¹⁵ Lásd: Orbán Endre: A bírói döntések ellen benyújtott alkotmányjogi panaszok tapasztalatai, *Pázmány Law Working Papers*, 2016/20, 13–14.

¹⁶ Tóth J.: *A „valódi” alkotmányjogi panasz*, 231.; Az első három kategória nem is lehet kérdéses. Az alkalmazandó jog kiválasztásával kapcsolatos ügyek kizárása már aggályos lehet. Jóllehet csak egy szűk, áttételes vonatkozása kérdésnek az alkalmazandó jog kiválasztása nemzetközi magánjogi szempontból, de a külföldi jog alkalmazása magyar jogrendbe ütközésének vizsgálata kifejezetten alkotmányossági aspektus. Tehát eleve megdől az általános szabály, hogy egyedi ügyekben, az alkalmazandó jog kiválasztásának nem lehet alkotmányossági kontrollja. (Ugyan ezt a rendes bíróságok végzik, de annál inkább felmerülhet később ilyen ügyek Alkotmánybíróság előtti megtámadása.)

¹⁷ Uo.

ténykérdésekben dönteni.¹⁸⁾ Az utolsó pont viszont komoly kérdéseket vethet fel.¹⁹⁾ Továbbá az is megfigyelhető, hogy sokszor a jogértelmezési kérdéseket sem tekinti az Alkotmánybíróság alapjogi vonatkozásúnak. Amennyiben azonban az Alaptörvénynek megfelelő értelmezést kötelezettségéből²⁰⁾ indulunk ki, máris megkérdőjelezhető az előbbi tézis. A választóvonalat talán – nagy nehezen – akként húzhatjuk meg, hogy többféle jogértelemezés helyessége közül nem dönthet a taláros testület, de azt kimondhatja, hogy melyik *nem felel meg* az alkotmányosságnak, és így az alapjogoknak. Tegyük hozzá ennek kapcsán, hogy az Alkotmánybíróság mindig csak megsemmisíti a bírói döntéseket, a végső ítéletet a rendes bíróság hozza meg.²¹⁾

Arra az absztrakt konklúzióra juthatunk, hogy amennyiben utólagos normakontroll során jogszabályt semmisít meg az AB, de a megsemmisített norma alapján már születtek egyedi bírói döntések, a valódi alkotmányjogi panaszeljáráásban az Abtv. 29. § szerinti vagylagos befogadhatósági feltételek az általános gyakorlattól eltérően jól megkülönböztethetőek, és ezen esetben a befogadhatóság vizsgálata esetén inkább a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kerülhetne előtérbe mint alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés.²²⁾

Ezzel szemben az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogalkotói hatalmi funkcióhoz kapcsolódó utólagos normakontrollban hozott döntés, az ott eldöntött alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés *res iudicata* hatályú volt az igazságszolgáltatási hatalmi funkcióhoz kapcsolódó valódi alkotmányjogi panaszokban felvetett ugyanezen alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdések tekintetében, mivel az Alkotmánybíróság a vizsgált valódi alkotmányjogi panaszok elutasításakor úgy foglalt állást, hogy az indítványokban felvetett alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdések már a normakontroll eljárásban eldőlték. Ezzel összefüggésben problematikus lehet, hogy az utólagos normakontroll eljárás, amely az

¹⁸⁾ A „ténybíráskodás” megjelenéséről az Alkotmánybíróság gyakorlatában lásd Orbán: *A bírói döntések ellen benyújtott alkotmányjogi panaszok tapasztalatai*, 21-24. Ezen kérdéskör összefügg a szólásszabadság mint alapjog hatókörével is. Ami ebbe nem fér bele, az nem alkotmánybírósági hatáskör. Lásd: Török Bernát: *A szólásszabadság hatóköre és az általa nyújtott védelem*, *Magyar Jog*, 2015/7-8.

Amennyiben az alkotmánybírósági határozatok indokolásának egésze kötelezőnek tekintjük (lásd majd alább) a rendes bíróságokra nézvést, az természetszerűleg növeli a testület ténybírói jellegét.

¹⁹⁾ Lásd: Cservák: *Az alapjogokat érvényesítő intézményrendszer*, 162. Eszerint tömören megfogalmazva: általában azon ügyeket fogadja be az AB, melyek esetében a szubszumáláskor, illetőleg a jogszabály értelmezésekor figyelembe sem vették az Alaptörvény konkrét vonatkozó cikkét, illetőleg ahol joghézag áll fenn.

²⁰⁾ Lásd: Magyarország Alaptörvénye 28. cikk.

²¹⁾ Vö. Juhász Imre: *Az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok kapcsolata, különös tekintettel a polgári bíróságokra*, In: Zakariás Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági törvény kommentárja*, Budapest, Pázmány Press, 2022, 59-77., ill. Juhász Imre: *Az Alkotmányjogi panasz eljárásjogi vetületének néhány aspektusa*, in Varga István (szerk.) *Codificatio processualis civilis: Studia in Honorem Németh János II.*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013, 119-132.

²²⁾ Farkas: *Az utólagos normakontroll valódi alkotmányjogi panasz befogadhatóságára gyakorolt hatása*, 558-560.

alapjogok objektív védelmét szolgálja, és a valódi alkotmányjogi panasz, amely az egyéni jogvédelem eszköze, eltérő logikájú jogintézmények, amelyek eltérő hatalmi funkciókhoz kapcsolódnak.²³

Összességében megállapítható, hogy az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panaszok befogadási folyamata tekintetében nincs olyan rögzített eljárásrendje, amely meghatározná a vizsgálendő törvény-ügyrendi, formai-tartalmi szempontok sorrendjét.²⁴ A befogadási eljárás esetén vizsgálendő egyik aspektus az, hogy az indítványozó jogosult-e az indítványát benyújtani. Az indítványozói jogosultsággal összefüggő gyakorlat arra a következtetésre vezet, hogy az Alkotmánybíróság ésszerű kereteken belül, több esetben az érintettség elfogadásán keresztül igyekszik az Alaptörvény és az alkotmányos alapjogok védelmét minél szélesebb körben ellátni. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában vannak olyan elemek, amelyekhez következetesen tartja magát, mindazonáltal „egy fejlődési ív több vonatkozásban is kimutatható, ami egyértelműen az alkotmányos jogvédelmi kultúra folyamatos fejlődését igazolja”.²⁵

Az erkölcs fenti kategorizálása (t.i. közerkölcs vagy kritikai morál) a jog és erkölcs kutatásához is fontos adaléku szolgálhat.

Álláspontom szerint a normakontroll (és az ezzel összekötött „rég” alkotmányjogi panasz) leginkább a közerkölcs érvényesítését szolgálja. Az általánosan kötelező, a népakaratot tükröző parlament által alkotott törvények megkérdőjelezése csak a generálisan elterjedt és a szocializáció során elsajátított „morális normák” alapján lehetséges.

Amennyiben valaki a kritikai morálra támaszkodva vonja kétségbe a jogszabályok érvényességét, az könnyen a szubjektivitás talajára téved. Erről leginkább a Pokol Béla által kikristályosított jurisztokrácia-elméletre asszociálhatunk.²⁶ (És az juthat eszünkbe, amikor egyes államokban a bírói fórumok elkezdik alkotni a jogot – ahelyett, hogy értelmeznék.)

A valódi alkotmányjogi panasz esetében még árnyaltabb a kép. Az értelemezés alkotmányos kereteit kijelölő Alkotmánybíróság a közerkölcsöt érvényesíti. A szigorúan formalizált befogadás viszont a kritikai morál tereuma. Amennyiben a visszautasításról döntő

²³ Uo.

²⁴ Nagy Attila: Az indítványozói jogosultság különleges eseteinek vizsgálata az Alkotmánybíróság befogadási eljárásában, in Anon (szerk.) *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II.: Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019, 528–538.

²⁵ Uo.

²⁶ Lásd: Pokol Béla: A jurisztokratikus állam, Dialóg Campus, Budapest, 2017., 162

alkotmánybíró egy alkotmányosan erősen aggályos értelmezést „csak” jogsértésnek minősít, ami szerinte nem éri el az alapjogsértés szintjét, az lényegében saját szubjektív morális felfogását nyilatkoztatja ki. Ilyenkor ugyanis az elbíráló személy szerint a probléma nem „alapvető jelentőségű”.

BIBLIOGRÁFIA

- CSERVÁK Csaba: *Az alapjogokat érvényesítő intézményrendszer*, Debrecen, Licium-Art, 2018.
- CSERVÁK Csaba: Az új alkotmánybírósági törvény, in ARATÓ Balázs (szerk.): *Jogalkotási tükrök*, Budapest, Patrocinium, 2018.
- DOMOKOS Andrea: Büntetőjog a jogállamban, in DOMOKOS Andrea – BÉRCES Viktor: *Gondolatok a kriminológia tudományából*, Budapest, Patrocinium Kiadó, 2020.
- FARKAS György Tamás: Az alkotmányjogi panasz befogadhatósága, különös tekintettel az alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésre, *KRE-DIt*, 2020/2.
- FARKAS György Tamás: Az utólagos normakontroll valódi alkotmányjogi panasz befogadhatóságára gyakorolt hatása, avagy az alapvető alkotmányjogi kérdés követelménye mint speciális ítélt dolog az Alkotmánybíróság gyakorlatában, In: ANON (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II. : Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- JUHÁSZ Imre: Az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok kapcsolata, különös tekintettel a polgári bíróságokra, In: ZAKARIÁS Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági törvény kommentárja*, Budapest, Pázmány Press, 2022
- JUHÁSZ Imre: Az Alkotmányjogi panasz eljárásjogi vetületének néhány aspektusa, in VARGA István (szerk.) *Codificatio processualis civilis: Studia in Honorem Németh János II.*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013
- LUKÁCSI Dániel Csaba: Az Abtv. 26. § (2) bekezdés szerinti alkotmányjogi panasz befogadhatóságának kérdései, in Anon (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II.: Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- NAGY Attila: Az indítványozói jogosultság különleges eseteinek vizsgálata az Alkotmánybíróság befogadási eljárásában, in Anon (szerk.) *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban II.: Alkotmánybírósági panasz – hatáskörrel kapcsolatos kérdések*, Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- ORBÁN Balázs – PALKÓ Attila: *A Jogállami Univerzum Tágulásáról és Ennek Veszélyeiről, Kommentár*, 2014/2.

ORBÁN Endre: A bírói döntések ellen benyújtott alkotmányjogi panaszok tapasztalatai, *Pázmány Law Working Papers*, 2016/20.

POKOL Béla: Jog és morál, *Acta Universitatis Szegediensis : forum : acta juridica et politica*, 2011/2.

SCHANDA Balázs: Stabilitás és bizonytalanság a magyar állami egyházjogban, *Jogtudományi Közöny*, 2010/1.

TÓTH J. Zoltán: A „valódi” alkotmányjogi panasz használatba vétele: az Abtv. 27. §-a szerinti panasz első két éve az Alkotmánybíróság gyakorlatában, *Jogtudományi közöny*, 2014/5.

TÓTH J. Zoltán: Az alkotmánybírósági egyéni alapjogvédelem eszközei és gyakorlata – egykor és most..., in RIXER Ádám (szerk.): *Állam és közösség*, Budapest, KRE-ÁJK, 2012.

TÖRÖK Bernát: A szólásszabadság hatóköre és az általa nyújtott védelem, *Magyar Jog*, 2015/7–8.

TRÓCSÁNYI László: Demokrácia és jogállamiság új kihívások előtt, *Európai Tükör*, 2018/1.

ZAKARIÁS Kinga: A rendes bíróságok határozatainak alkotmányossági felülvizsgálata a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában, *Jogtudományi Közöny*, 2010/2.